

Od vseh arheoloških obdobij je prav starejša železna doba pustila navzven najbolj vidne sledove. Utrjena železnodobna gradišča, ki so obvladovala razgledne vrhove dolenskega gričevja, so se s svojimi obzidji ohranila do današnjih dni. Velike, v tlorisu zemljene gomile - zadnja počivališča železnodobnih knezov, železarjev, steklarjev, kovačev, lončarjev, trgovcev, vojakov in kmetov, se še vedno dvigujejo po pogozdenih pobočjih pod gradišči.

Vinkov Vrh - antropomorfen obesek s priveski

Ti mogočni spomeniki v meglo zavrtih stoletij sredine 1. tisočletja pred našim štetjem nemo pričajo o moči in vplivu rodov, ki so poseljevali območja med Savo in Kolpo, vzhodno od Ljubljane. Ti »barbarski« sodobniki antičnih Grkov in Etruščanov niso bili le nemočni opazovalci začetkov ustvarjanja visoke zahodnoevropske civilizacije, temveč so bili tudi njeni soustvarjalci. Njihovega imena ne poznamo, njihov način življenja, verovanja, ekonomije in materialni svet pa jih najbolj povezuje z Iliri, živečimi na Balkanu.

Čadraze - p.c. sv. Urha stoji na veliki prazgodovinski gomili

Živeli so v močnih, hierarhično oblikovanih skupnostih, v času od 8. do 4. stoletja p. n. š., svojo ekonomsko moč ter pomen črpali s predelavo železove rude, ki so jo zbirali v osrednji Dolenjski kar na površju, jo stali in železo predelali v izdelke, s katerimi so se vključili v tedanjo evropsko trgovino.

Množico luksuznih kovinskih in lončenih predmetov mediteranskega porekla, ki smo jih našli v dolenskih grobovih, najlepše pričajo o povezavah tega dela barbarske Evrope z visoko civiliziranim, kulturnim grško-etrusčanskim svetom. Tudi upodobitve v situlski umetnosti, ki je domača, skoraj lokalna, pa vendar uporablja iste motive z verjetno istimi bogovi in heroji kot mediteranska civilizacija in povezuje oba sveta. A Dolenjska ni le sprejemala, v zakladnico Evrope je umeščala tudi drobne izdelke iz domačih steklarskih delavnic. Raznobarvne steklene jagode z valovnicami, očesci in izrastki ter steklene jagode v obliki ovnovih glav najdemo tako v notranjosti Evrope kakor tudi na sredozemskih otokih.

Prebivalci starejše železnodobne dolenske skupine so živeli v rodovno družinski skupnosti, s plemiškim slojem, ki je v svojih rokah združeval ekonomski, politični, vojaški in duhovni primat ter svoj izjemni status potrjeval tudi ob pogrebnih obredih in v pogledu na posmrtno življenje.

Mokronog (Ribjek) - bronasta čolničasta fibula z obeski

Grobovi tedanjih prebivalcev so bili skeletni, vkopani v krogu v kar nekaj metrov visoko, v tlorisu okroglo gomilo s premerom od 10 do 30 metrov. Grobovi halštatskih veljakov so običajno večji in bogato opremljeni. V vseh moških grobovih se pojavlja orožje - to je komplet sulic in bojna sekira, v aristokratskih grobovih pa se pojavlja še obrambno orožje - ščit, čelada in oklep, ter konjska oprema, ki tega konjenika ločuje od ostale množice vojakov pešcev. Tako v bogatih moških in ženskih grobovih nastopata še uvoženo lončeno in kovinsko posodje ter situle, ki z dokaj natančnimi figuralnimi prikazi človeških likov, živali in pokrajine slikajo ideale, običaje, življenje in nošo 1. tisočletja p.n.š.

V ženskih grobovih pa se ob bronastih, železnih, svinčenih in steklenih nakitnih predmetih pojavljajo tudi izdelki iz jantarja, ki so v naše kraje prispeli po »jantarni poti« iz Baltika. V bogatih grobovih kneginj pa se pojavljajo tudi izdelki iz zlata.

Vse zagrobno življenje spremljajo lončeni izdelki, ki so vsebovali popotnico za onostranstvo.

Zemljene gomile in gomilna grobišča nas spremljajo po vsej Dolenjski, od Molnika pri Ljubljani, Magdalenske gore in Stične, do številnih najdišč v Mirnski dolini, mimo Vinjega Vrha, Libne nad Krškimi in Malenc ob sotočju Krke in Save, pa pri Kostanjevici, Brusnicah, v Novem mestu in Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah, pri Dobrniču v Suhi Krajini in ob Kučarju pri Metliki ob Kolpi.

Konec 19. in v začetku 20. stoletja so gomile postale hvaležen plen kopačev in starinoslovcev, ki so hiteli polnit vitrine tedaj nastajajočih muzejev na Dunaju, v Gradcu in Ljubljani. Posavski muzej v Brežicah, Belokranjski muzej v Metliki in Dolenjski muzej v Novem mestu hranijo bogate zbirke halštatskega gradiva, ki sodi med najpomembnejšo nacionalno halštatskodobno dediščino in Dolenjsko umešča v evropski prazgodovinski vrh.

Novo mesto - steklene jagode ogrlic iz različnih grobov (6.-4. stoletje p.n.š.)

Vabilo na Dolenjsko po železnodobnih sledih

- Magdalenska gora - Stična - Medvedjek - Vrhtrebne - Trbinc - Mokronog - Vinji Vrh - Mihovo - Brusnice - Novo mesto
- Magdalenska gora - Stična - Valična vas - Dobrava - Dobrnič - Vrhtrebne - Trbinc - Mokronog - Brezje - Novo mesto
- Mokronog - Trbinc - Vrhtrebne - Dobrnič - Dobrava - Vinkov Vrh - Dolenjske Toplice - Novo mesto
- Mokronog - Vinji vrh - Mihovo - Brusnice - Dolenjske Toplice - Novo mesto

Informacije:

Turistično informacijski center Novo mesto

8000 Novo mesto, Novi trg 6
tel. 07 / 39 39 263, e-pošta: tic@novomesto.si

Turistično informacijski center Trebnje

8210 Trebnje, Baragov trg 1
tel. 07 / 30 44 717, e-pošta: tictrebnje@volja.net

izdajatelj in založnik
zasnova in realizacija
besedilo
fotografija
zemljevid
oblikovanje
tisk

Mestna občina Novo mesto
Studio 5 Mirna
Borut Križ
Borut Križ in Tomaž Lauko
Inštitut za arheologijo ZRC SAZU
Darinka Knapič
Marginalija
Novo mesto, marec 2003

Na naslovnici: Novo mesto - Kandija, bronasta situla

ŽELEZNO DOBNA

DOLENJSKA

Novo mesto - Kapitelska njiva, bronasta grško-ilirski čelada povezuje jugovzhodno alpski prostor starejše železne dobe s »civiliziranim« grško-etrusčanskim svetom (1.tisočletje p.n.š.)

Veliko število arheoloških najdišč, predvsem pa veliko število predmetov, izkopanih v zadnjih desetletjih, so nas spodbudili k vabilu na Dolenjsko po sledih prebivalcev iz starejše železne dobe, ki so pustili neizbrisen pečat svoje bogate kulture.

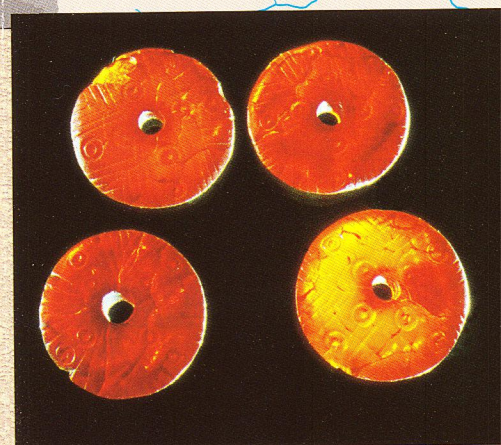
Arheološka najdišča starejše železne dobe na Dolenjskem

DOLENJSKI MUZEJ

Novo mesto - Dolenjski muzej, stavba nekdanjega nemskega križarskega reda - Križatija, v kateri se nahaja arheološka zbirka

Novo mesto - Kapitelska njiva, okrašene diskaste jantarne jagode (5.-4. stoletje p.n.š.)

Novo mesto - Kapitelska njiva, deli zlatega diadema (5.-4. stoletje p.n.š.). V bogatih (knežjih) grobovih se pojavljajo tudi predmeti iz plemenitih kovin.

Iz ljubljanske smeri

Odpravite se lahko po naslednji poti:

Magdalenska gora - z urejeno arheološko potjo, Stična - utrjeno prazgodovinsko gradišče in halštatske gomile, mimo Medvedjeka z izkopano halštatsko gomilo, naprej do Trebnjega - utrjeno gradišče Kunkelj na Vrhtrebnjem, proti Mirni na Trbinc - naselje in prostor grobišča. Vožnja mimo Vesele Gore do Mokronoga - najdišča Ribjek, Slepšek, Križni Vrh, Ostrožnik, Žempoh. Pot po dolini Laknice do Vinjega Vrha - razgledno utrjeno gradišče in grobišča nad Belo Cerkvijo in Šmarjeto, in proti Cerovemu Logu in G. Vrhpolju do Mihovega z grobiščem in naseljem. Vožnja mimo prazgodovinskega gomilnega grobišča Brusnice. Zadnja postaja je v Novem mestu v Dolenjskem muzeju z ogledom arheoloških zbirk.

Novo mesto - Kapitelska njiva, grob iz starejše železne dobe s pridatki ob odkritju

Priporočamo vam tudi pot:

Magdalenska gora - utrjena arheološka pot, Stična - utrjeno prazgodovinsko naselje in gomilno grobišče, pot preko Muljave do Valične vasi - naselje in prostor planega grobišča, in naprej do Žužemberka in Dobrnica z ogledom gradišča Cvinger pri Dobravi ter gomilnih grobišč Reva in Dobrava. Na Vrhtrebnjem si bomo ogledali zanimivo gradišče s kamnitimi obzidji. Pot nas bo vodila preko Trebnjega do Trbinca - prazgodovinsko naselje. Na mokronoškem koncu si bomo ogledali najdišča Slepšek, Križni Vrh, Ostrožnik in Žempoh. Mimo Trebelnega bomo prišli do Brezja, kjer si bomo ogledali gomile in gradišče »Na hribih«. Čez Karteljevo se bomo spustili v Novo mesto. Ogledali si bomo gradišča na Marofu in Kapitelski njivi ter arheološke zbirke v Dolenjskem muzeju.

Iz mariborske in celjske smeri

Pot nas bo zanesla v Dolenjsko podolje in Suho krajino:

Najprej se bomo pripeljali mimo Boštanja na ogled najdišč v okolici Mokronoga. Pot mimo Volčjih Njiv in Mirne na Trbine - ogled najdišč. Nadaljevanje poti čez Trebnje do Vrhtrebnjega z ogledom gradišča. V Dobrnici ogled gradišča Cvinger ter gomilnih grobišč - Dobrava in Reva. Preko Žužemberka do Dvora in Vinkovega Vrha z utrjenim gradiščem in gomilnim grobiščem, mimo Soteske bomo prišli do Dolenjskih Toplic, kjer si bomo ogledali arheološko pot Cvinger. Arheološko potepanje bomo končali v Novem mestu z ogledom najdišč Marof in Kapitelska njiva ter arheoloških zbirk v Dolenjskem muzeju.

Medvedjek - bronast kotliček s križnimi atašami

Po tej poti se bomo dlje časa zadrževali v Raduljskem hribovju in Novomeški pokrajini:

Ogled najdišč v dolini Mokronoga - Ribjek, Slepšek, Beli grič, Križni vrh in Žempoh. Po dolini Laknice se bomo odpeljali do Vinjega Vrha, Bele Cerkve in Šmarjete - prazgodovinsko naselje, gomilna grobišča. Pot bomo nadaljevali do Mihovega in Brusnic - ogled najdišča in naprej do Straže in Dolenjskih Toplic; tu se bomo sprehodili po arheološki poti in si ogledali utrjeno prazgodovinsko gradišče. V Novem mestu se bomo v Dolenjskem muzeju zadržali pri arheoloških zbirkah.